

HANS NIEUWENHUIS

Brief aan een jonge
academisch gevormde vrouw

Een en ander over recht,
geleerdheid en het verlangen
naar de verloren tijd

UITGEVERIJ *Paris*

© 2009 J.H. Nieuwenhuis / Uitgeverij Paris bv, Zutphen
Afbeelding omslag: Parmigianino, Pallas Athene,
The Royal Collection © 2009, Her Majesty Queen Elizabeth II
Ontwerp omslag en binnenwerk Hannie Pijnappels

ISBN 978 90 77320 79 2 / NUR 820

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, <www.reprorecht.nl>). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in een bloemlezing, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, <www.cedar.nl/pro>).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan.

*Pallada nunc pueri teneraeque orate puellae,
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.*

Bidt nu tot Pallas, knapen en tedere meisjes,
Wie de gunst van Pallas wint, zal geleerd zijn.
(Ovidius, *Fasti*, III, 815 e.v.)

Zelf doctor worden? Bid tot Pallas Athene. Deze, op de voorplaat afgebeelde, zeergeleerde vrouw werd rond 1535 geschilderd door Parmigianino. Naar huidige schilderkunstige opvatting is haar hals wat lang, haar linker oor wat fors. Met haar hand wijst zij naar de figuur op haar borstplaat: Victoria met olijftak. De zachte krachten zullen zeker winnen.

INHOUD

Kanttekening/Tegenkanting	9
Brief aan een jonge academisch gevormde vrouw	11
Lost in translation	15
Anders dan Dreverhaven	23
Masters of marketing	27
De vrolijke wetenschap	31
Een nieuw kinderspel: ranking	35
Erger dan de kwaal	39
Berichten uit de dissertatiefabriek	42
Hoe lang duurt een proefschrift?	45
Zelf doctor worden	48
De kunst van het zaklopen	52
De neus van Cleopatra	58
Disproportionele aansprakelijkheid	62
Hellend vlak	66
Appels en peren	73
De nieuwe sluiers van Themis	76
De kracht van de verbeelding	79
Point of no return	83
Regel en uitzondering	86
Paulianeuze gedachten	89
Het vermoeden	93
Vechten met de beer?	100
Het wezen der dingen	104
H. Drion	107
De romantische rechtsschool van Maastricht	112
Schwere Wörter	118
Waarom hebben Belgen maandags pleisters op hun wangen?	122
Voor een fatwa niet langer naar Teheran	126
Register van personen en onderwerpen	129

KANTTEKENING/TEGENKANTING

De navolgende beschouwingen bevatten geen gram rechtswetenschap. Gewogen en te licht bevonden. Is het gebruikte bronnenmateriaal deugdelijk verantwoord? Wordt het tot nu toe gevoerde debat correct weergegeven? Op beide vragen luidt het antwoord: neen. Naar de thans geldende maatstaven is daarmee de kans verkeken dat de hier verzamelde kanttekeningen worden aangemerkt als wetenschappelijke publicatie. Het format eist zijn tol. Wie een sonnet dicht, moet in veertien regels een zachtaardig gevoel van weemoed oproepen en zorg dragen voor een verrassende wending. De schrijver van een rechtsgeleerde kanttekening heeft iets meer armslag. De van hem verwachte salto komt meestal neer op tegenkanting. Lofprijzing van het thans geldende recht biedt geen aantrekkelijk perspectief. Hoe is het in dit opzicht gesteld met het verschiet van het verleden? De verloren tijd moet niet worden verward met de voltooid verleden tijd. De verloren tijd kan worden hervonden. *Tief ist der Brunnen der Vergangenheit. Longtemps, je me suis couché de bonne heure.* In 1964 had geen enkele rechtenstudent moeite met de vertaling van deze zinnen. Een recente taaltoets, voorgelegd aan masterstudenten 'Rechtsgeleerdheid', ter bepaling van hun vermogen tot rechtsvergelijkend onderzoek, bracht een reeks even vindingrijke als onjuiste resultaten aan het licht. 'Een dief is de bron van verval'; 'Lange tijd is het geluk mijn bedgenoot geweest.' De hier gekoesterde bezwaren tegen de geest van deze tijd verschenen eerder in *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, het *Nederlands Juristenblad*, het *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht*, *De Gids* en de *Volkskrant*.

Leiden, voorjaar 2009
Hans Nieuwenhuis

BRIEF AAN EEN JONGE
ACADEMISCH GEVORMDE VROUW

Groningen, 16 november 2000

Geachte mevrouw ...,

In uw hotmail.com bericht van 14 november naar aanleiding van het tentamen Privaatrecht IV, stelt U een aantal belangrijke zaken aan de orde; zij raken het academisch gehalte van de universitaire rechtenstudie in haar kern.

Ik beschouw het als een voorrecht met U daarover digitaal de degen te kruisen.

U schrijft dat U altijd heeft geprobeerd de hoofdlijnen te onderscheiden van de bijzaken. Dit lijkt mij een voortreffelijk, bij uitstek academisch, devies. Ik volg U daarin graag en geef U zonder omhaal mijn visie op de hoofdlijn van mijn taak als hoogleraar Burgerlijk Recht: U een zodanige academische vorming bieden dat U in staat is een proefschrift te schrijven en dit met goed gevolg te verdedigen tegen de bedenkingen die daartegen mochten rijzen. Deze 'hoofdlijn' zuig ik niet uit mijn duim, maar ontleen ik aan de tekst van de aan U uit te reiken doctoraalbul (*ad summos honores impetrandos*).

Een tentamen dient ertoe te peilen hoe dicht U het punt is genaderd, waarop U met de voorbereiding van het proefschrift kan beginnen. De omstandigheid dat velen niet gebruikmaken van de mogelijkheid te dingen naar een doctoraat, en de voorkeur geven aan een snelle sprint naar een loopbaan in de advocatuur of het notariaat, is uit academisch oogpunt 'bijzaak'. Deze dominantie van het 'doctorale' perspectief strekt zonder twijfel ten voordele van advocatuur en notariaat. De beste advocaten en

notarissen zijn zij die een prachtig proefschrift hadden kunnen schrijven, maar dit niet hebben gedaan.

Drie tentamenvragen zijn door U gewogen en te licht bevonden. Zij gaan naar uw oordeel over 'bijzaken'. Hier volgen zij:

1. 'Nicht etwa die Integration des Common law, sondern die Versöhnung des französischen und des deutschen Recht [ist] das Hauptproblem der haftungsrechtlichen Rechtsangleichung in Europa' (Von Bar, *Gemeineuropäisches Deliktsrecht I*, p. 367).

Leg uit waarom.

2. Uit het deskundigenbericht blijkt dat tijdige opname en intensieve controle tot een eerdere overplaatsing en chirurgische therapie hadden kunnen leiden. De door gedaagden gemaakte kunstfout heeft de kans op een voor Ruth beter resultaat bij adequaat medisch handelen verloren doen gaan. Dat deze kans nihil of verwaarloosbaar klein was, hebben de deskundigen niet vastgesteld en gedaagden niet aangevoerd.

Hoe zullen de Franse en de Engelse rechter oordelen met betrekking tot de namens Ruth gevorderde schadevergoeding? Hoe zou naar uw opvatting de Nederlandse rechter dienen te oordelen?

3. 'It does not seem consonant with current ideas of justice or morality that for an act of negligence, however slight or venial, which results in some trivial foreseeable damage the actor should be liable for all consequences however unforeseeable and however grave, so long as they can be said to be "direct".'

Zet op bondige wijze uiteen hoe het aansprakelijkheidsrecht van respectievelijk Nederland, Duitsland en Engeland op het in deze overweging aan de orde gestelde probleem heeft gereageerd.

Uw opvatting dat het in deze vragen gaat om 'bijzaken' kan ik niet delen. Kennis van de overeenkomsten en verschillen tussen een *unerlaubte Handlung*, een *faute* en een onrechtmatige daad lijkt mij van essentieel belang voor het verkrijgen van voldoende academisch inzicht in het aansprake-

lijkeheidsrecht. Hetzelfde geldt met betrekking tot de verschillende wijzen waarop de omvang van de aansprakelijkheid binnen redelijke perken kan worden gehouden. Het ontwikkelen van alternatieve visies op de vraag hoe het aansprakelijkheidsrecht moet reageren op het door een toerekenbare tekortkoming verloren gaan van een kans op genezing (*perte d'une chance de guérison*), is een taak die, ook buiten Frankrijk, civilisten nog jaren zal bezighouden.

U geeft te kennen dat naar uw idee het aansprakelijkheidsrecht 'draait om andere kernzaken'.

U zal begrijpen dat ik met spanning uitzie naar het moment waarop die 'andere kernzaken' door U worden onthuld.

Wat zegt de Nederlandse wet? Wat doet de Nederlandse Hoge Raad? Wellicht stoelt uw kwalificatie 'bijzaken' op uw opvatting dat de 'hoofdzaken' van het Nederlandse privaatrecht bij uitsluiting zijn gelegen in het antwoord op deze vragen. Mocht dit het geval zijn, dan heb ik ook wat dit betreft de eer met U van mening te verschillen.

Het Nederlandse recht is geen voorwerp van academische belangstelling, omdat het Nederlands is, maar omdat het recht is. Recht, een 'discursieve grootheid, het altijd voorlopige resultaat van meningsvorming en overtuiging' (Vranken, *Algemeen Deel*, p. 69). Een academische vorming in de rechtsgeleerdheid dient gericht te zijn op de 'Ueberwindung des Nationalitätsprinzips durch den Gedanken der Universalität'; zo hoort U het nog eens van een ander: Jhering (*Geist des römischen Rechts I*, p. 1).

U schrijft:

'Bovendien was een van de vragen in het Duits gesteld en een andere in het Engels. Ook dat leek mij niet thuis op een Privaatrecht-tentamen.'

Ook hier raakt uw brief een belangrijk punt. Welke taal spreekt het Nederlandse recht? Nederlands, uiteraard, maar het Nederlandse privaatrecht verschraalt onherroepelijk tot een folkloristische klompdans, als Nederlandse juristen niet langer in staat zijn de universele *Songlines* van recht en rechtvaardigheid te volgen in het Frans, Duits en Engels.